

**QUICKSCAN ARCHEOLOGIE
WATERBERGING ENGELAARDE - MEPPEL**

WATERSCHAP REEST EN WIEDEN

9-1-2013
076879073:0.1 - Concept
C01023.000275.0300

Inhoud

1	Inleiding	2
1.1	Aanleiding voor het onderzoek	2
1.2	Plangebied en onderzoeksgebied	2
1.3	Huidige situatie plangebied	4
1.4	Doel van de quickscan	4
1.5	Werkwijze	4
1.6	Ingrepen	4
2	Quicksan archeologie	5
2.1	Inleiding	5
2.2	Gemeentelijke archeologische Beleidskaart	6
2.3	AMK	7
2.4	Archis 2: Vondstmeldingen en waarnemingen	7
2.5	Eerder uitgevoerd onderzoek	7
2.6	Historisch kaartmateriaal	7
2.6.1	kadasterkaart 1811-1832	7
3	Conclusies en aanbevelingen	9
3.1	Conclusies en Risico's	9
3.2	Advies	10
	Colofon.....	12

1 Inleiding

1.1 AANLEIDING VOOR HET ONDERZOEK

Bij de aanleg van waterberging Engelaarde vinden graafwerkzaamheden plaats waarbij mogelijk archeologische waarden verstoord worden. Het doel van de Quickscan is door middel van een korte analyse van een beperkt aantal bronnen de risico's met betrekking tot archeologie in het plangebied in kaart te brengen. Tevens wordt een uitspraak gedaan over de noodzaak van archeologisch onderzoek.

1.2 PLANGEBIED EN ONDERZOEKSGBIED

Voor deze quickscan is uitgegaan van een onderzoeksgebied dat bestaat uit het plangebied en een zone van 500 meter daaromheen. Hierdoor wordt een completer beeld verkregen van de aanwezige waarden in en rondom het onderzoeksgebied en kunnen resultaten uit de omgeving worden geëxtrapoleerd.

Tabel 1: Objectgegevens onderzoek

Objectgegevens onderzoek – Quickscan Engelaarde Meppel	
ARCADIS Projectnummer	C01023.000275.0300
Projectnaam	Engelaarde
Plaats	Meppel
Gemeente	Meppel
Provincie	Drenthe
Onderzoeksmelding Archis2	n.v.t.
Archeoregio	Friese veengebied
Uitvoerder	ARCADIS Nederland BV
Contactpersoon	T.Vanderhoeven Timo.vanderhoeven@arcadis.nl
Opdrachtgever	Waterschap Reest en Wieden
Bevoegd Gezag	Gemeente Meppel
Uitvoeringsperiode onderzoek	December 2012
Beheerder en plaats documentatie	ARCADIS Nederland BV, locatie Apeldoorn

1.3 HUIDIGE SITUATIE PLANGEBIED

De huidige situatie bestaat uit een beekdal langs de N375 met akkers en bosgebied (zie bovenstaande afbeelding).

1.4 DOEL VAN DE QUICKSCAN

Het doel van de Quickscan is door middel van een korte analyse van een beperkt aantal bronnen de risico's met betrekking tot archeologie in het plangebied in kaart te brengen. Tevens wordt een uitspraak gedaan over de noodzaak van archeologisch onderzoek.

1.5 WERKWIJZE

De werkzaamheden bestaan uit een quickscan. Deze richt zich op archeologische bronnen als de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW), de Archeologische Monumentenkaart (AMK), de archeologische database Archis2 van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE) en het gemeentelijk beleid. Ten slotte is historisch kaartmateriaal gebruikt om de bestemming van het plangebied in het verleden vast te stellen.

Op basis van bovenstaande bronnen worden conclusies en aanbevelingen geformuleerd. De conclusies zullen de risico's die archeologie vormt in de ontwikkeling van het plangebied weergeven. De aanbevelingen zijn gericht op de te nemen maatregelen. Er wordt rekening gehouden met de juridische kaders en gezocht naar een effectieve doch efficiënte werkwijze.

1.6 INGEPEN

De exacte diepte en breedte van de verstoringen zijn nog niet bekend, maar wij zullen hier zo precies mogelijk proberen aan te geven wat de geplande ingrepen zijn en in hoeverre de bodem hierbij verstoord wordt. Dit om de onderzoeksplicht voor archeologie zo efficiënt mogelijk in te vullen en geen overbodig onderzoek te hoeven doen. Archeologisch onderzoek is enkel noodzakelijk daar waar de bodem ook daadwerkelijk verstoord gaat worden. Hieronder worden de ingrepen toegelicht, afbeelding 1 biedt hierbij een heldere weergave.

De ingetekende bospercelen in het westen van het plangebied, zijn bestaande beplantingen en blijven gehandhaafd. De getekende paden door de bospercelen heen, zullen ook geen grootschalige verstoringen te weeg brengen. Wel zal hier op een aantal plaatsen een oude meander opnieuw vergraven worden. Tevens wordt een kleine plas aangelegd.

Voor het aanleggen van de nieuwe kade wordt de ondergrond niet verstoord. Wel wordt de oeverzone van de beek vergraven op twee verschillende plaatsen. Ook in het oosten van het plangebied wordt een natuurlijke oever gecreëerd, waarbij de bodem verstoord zal worden. Het overige deel van de oeverzone blijft intact.

Het maken van een kunstwerk/inlaat zal geen grootschalige vergravingen veroorzaken. Ook de waterberging die gepland is in het nabijgelegen weiland veroorzaakt geen bodemverstoringen. De bomenrij gepland langs de houtsingel is een bestaande bomenrij en derhalve geen nieuwe verstoring. De watergang wordt op sommige plaatsen verbreed en verdiept. Dit is een punt van aandacht. Deels zal de oude watergang hersteld worden en deels wordt gebruik gemaakt van de bestaande watergang. Eventueel kunnen historische kaarten hier extra info geven.

2

Quicksan archeologie

2.1 INLEIDING

Om een archeologische verwachting voor een gebied op te kunnen stellen, is eerst kennis nodig van de reeds bekende archeologische waarden, en van de verwachting die voor het gebied geldt. In dit hoofdstuk zullen de bekende archeologische waarden en verwachtingen uit verschillende bronnen beschreven worden.

Het plangebied ligt vrijwel volledig in een beekdal zone. Hiervoor geldt een middelhoge archeologische verwachting. Behoud in situ is het uitgangspunt, indien dit niet mogelijk is, dient bij bodemingrepen met een oppervlakte groter dan 1000 m² die tevens dieper reiken van 30 cm, archeologisch onderzoek plaats te vinden.

2.3 AMK

De Archeologische Monumenten Kaart (AMK) geeft terreinen weer van archeologische waarde, hoge archeologische waarde, zeer hoge archeologische waarde en beschermde terreinen met zeer hoge archeologische waarde.

Binnen het plangebied en het ruimere onderzoeksgebied (straal 500 meter) bevinden zich geen archeologische monumenten.

2.4 ARCHIS 2: VONDSTMELDINGEN EN WAARNEMINGEN

Archeologische vondsten kunnen wanneer ze worden aangetroffen worden aangemeld bij de rijksdienst voor het cultureel erfgoed. Deze meldingen worden geregistreerd in Archis II als zogenaamde vondstmeldingen. Wanneer een vondstmelding gecontroleerd is, wordt deze opgewaardeerd tot een waarneming.

Binnen het plangebied en het onderzoeksgebied bevinden zich geen vondstmeldingen. Aan de oostkant van het plangebied is één waarneming bekend langs het water:

- Waarneming 448: In 1960 heeft een particulier tijdens graafwerkzaamheden langs het water een vuurstenen bijl uit het midden-laet Neolithicum aangetroffen.

2.5 EERDER UITGEVOERD ONDERZOEK

Binnen het plangebied en het onderzoeksgebied zijn nog geen archeologische onderzoeken uitgevoerd.

2.6 HISTORISCH KAARTMATERIAAL

2.6.1 KADASTERKAART 1811-1832

Nadat het koninkrijk Holland in 1810 werd ingelijfd bij het Franse keizerrijk, werd begonnen aan het systematisch in kaart brengen van landeigendom, volgens het Franse systeem. Dit was de start van het kadaster. In de periode 1811-1832 werd vrijwel geheel Nederland in kaart gebracht met een in die tijd ongekende detaillering. De kadasterkaarten zijn te verdelen in twee soorten. Als overzichtskaarten zijn de verzamelplannen gemaakt. Voor details tot op perceelniveau zijn er de minutenplannen.

Op de kadasterkaart 1811-1832 is te zien, dat de Ruinerwold oorspronkelijk een sterk meanderend verloop had. Het gebied ten zuiden van de Ruinerwold werd gekenmerkt door een onregelmatige blokvormige verkaveling. Her en der in het gebied stonden woonhuizen. Ten noorden van de Ruinerwold is een langgerekte strookverkaveling te zien, hier stond nauwelijks bewoning. De gronden ten noorden van de Ruinerwold zijn een late ontginning, waarbij de Ruinerwold dienst deed als ontginningsas waarvuit strooksgewijs ontgonnen werd. In het onderzoeksgebied lagen nauwelijks wegen.

Op de topografische militaire kaart uit 1900 is nauwelijks verandering te zien ten opzichte van de situatie in 1811-1832. Het plangebied is nog steeds grotendeels onbebouwd.

3

Conclusies en aanbevelingen

3.1 CONCLUSIES EN RISICO'S

Uit de quickscan blijkt dat er vrijwel niets bekend is over de aanwezigheid van archeologisch resten binnen het plangebied en het ruimere onderzoeksgebied. Binnen het onderzoeksgebied liggen geen archeologisch vondstmeldingen of archeologische monumenten (AMK-terreinen). Wel is er één waarneming bekend, namelijk de vondst van een midden-laet neolithische vuursteen bijl.

Het plangebied ligt in een lager gelegen beekdal met veengronden, aan weerszijden omgeven door vlakten met moerige gronden, podzolgronden en zangronden. In het beekdal worden geen nederzittingsresten verwacht, maar mogelijk wel losse vondsten of afvaldumps, resten van watergebonden activiteiten(visfijken), voordien en bruggen. Voor het beekdal geldt over het algemeen een lage archeologische verwachting. Voor beekdalen geldt echter wel een zeer specifieke verwachting op het aantreffen van bijzondere vondstcomplexen zoals prehistorische deposities (zoals de eerder aangetroffen vuursteen bijl), houten constructies (zoals bruggen en vlonders) en afvaldumps. De trefkans is zeer laag, maar bij een treffer is de conservering meestal zeer goed.

Uit historisch kaartmateriaal blijkt dat het plangebied al voor 1811-1832 was ontgonnen. Ten zuiden van de beek de Ruinerwold is een blokverkaveling te zien die duidt op een oude ontginning. Meppel groeide uit van een kleine nederzetting tot een grote stad dankzij de veenontginningen rond de stad vanaf de 15de eeuw. Ten noorden van de beek is een strookverkaveling te zien die duidt op een latere systematisch, centraal georganiseerde ontginning welke vanaf de 17de eeuw plaats vond. Bij deze ontginning deed de Ruinerwold vermoedelijk dienst als ontginningsas. Hoewel her en der in het plangebied huizen stonden, was de bewoning gering. Wel kunnen er resten van landinrichting zoals oude wegen, voordien en houtwallen worden aangetroffen.

Over mogelijke verstoringen binnen het plangebied is niets bekend, gezien het extensieve gebruik en het ontbreken van bebouwing zal deze echter gering zijn. In het plangebied en het onderzoeksgebied heeft nog geen archeologisch onderzoek plaats gevonden.

De gemeente Meppel heeft een archeologische verwachtingskaart laten opstellen door ADC Heritage. Volgens deze kaart geldt er een hoofdzakelijk middelhoge archeologische verwachting voor het plangebied. Deze middelhoge archeologische verwachting is niet zo zeer gestoeld op de bekende archeologische waarden binnen het plangebied, maar op de specifieke bodemopbouw ter plaatse en de veronderstelde gaafheid hiervan .

3.2 ADVIES

Het plangebied is waarschijnlijk altijd al te nat geweest voor bewoning. Voor het plangebied geldt met name een verwachting op archeologische resten uit de steentijd, watergebonden resten (zoals rituele deposities, voorden, visfinken) en sporen van de veenontginningen vanaf de 15de eeuw.

Aangezien de ingrepen dieper reiken dan 0,3 m beneden maaiveld en het te verstoren oppervlak groter is dan 1000 m², dient conform het gemeentelijk beleid archeologisch onderzoek conform de archeologische Monumentenzorg cyclus (AMZ-cyclus) te worden verricht.

Aanbevolen wordt eerst een archeologisch bureauonderzoek uit te voeren aangevuld met een veldverkenning. In dit bureauonderzoek kunnen de historische kaarten nader bekeken worden om meer inzicht te krijgen in de historische beekloop. Het booronderzoek heeft als doel de bodemopbouw en gaafheid en daarmee de archeologische potentie van het plangebied in beeld te brengen. Mogelijk zijn er op basis van bureau- en verkennend booronderzoek verstoorte zones aan te wijzen waarvoor geen archeologisch vervolgonderzoek hoeft plaats te vinden.

Colofon

QUICKSCAN ARCHEOLOGIE WATERBERGING ENGELAARDE - MEPPEL

OPDRACHTGEVER:

Waterschap Reest en Wieden

STATUS:

Concept

AUTEUR:

drs. T Vanderhoeven

GECONTROLEERD DOOR:

drs. D.G. Bedeaux

VRIJGEGEVEN DOOR:

drs. D.G. Bedeaux

13 december 2012

076879073:0.1

ARCADIS NEDERLAND BV
Utopialaan 40-48
Postbus 1018
5200 BA 's-Hertogenbosch
Tel 073 6809 211
Fax 073 6144 606
www.arcadis.nl
Handelsregister 9036504